

Божена МИЉИЋ*

ЦРНА ГОРА ДРУГЕ ПОЛОВИНЕ ХХ ВИЈЕКА У „ИСТОРИЈСКИМ ЗАПИСИМА“

ABSTRACT: *“Istorijski zapisi” journal exists for over 70 years now. During that time, many different subjects from Montenegrin history occupied the minds of the authors that had published their articles in it. This paper examines who and in what way, had dealt with contemporary history of Montenegro, to be precise- with second half of the 20th century and the beginning of the 21st.*

KEY WORDS: *“Istorijski zapisi”, Historical Institute of Montenegro, Montenegro, paper representation, research topics, contemporary history*

У црногорској науци и култури часопису „Историјски записи“ припада посебно мјесто и по трајању и по научном значају, вриједности и доприносу цјеловитом сагледавању црногорске прошлости.

Доприноси „Историјских записа“ субројни: објављени научни текстови, чланци, огледи, расправе, студије, полемике и прикази, с једне стране и публиковање архивске грађе и других историјских извора, с друге.

Покретачи овог гласила након Другог свјетског рата (1948) били су чланови Историјског друштва Народне Републике Црне Горе, међу којима је био и Ристо Ј. Драгићевић, одговорни уредник предратних „Записа“, чију је традицију наслиједио нови часопис, а великим дијелом и концепцију, тако да се може сматрати његовим природним наставком.¹ Редакције и уредници поклањали су пажњу освјетљавању свих периода

* Аутор је истраживач сарадник, магистар наука у Историјском институту УЦГ.

¹ Ј. Р. Бојовић, *Педесет година „Историјских записа“ 1927-1977*, Историјски записи XXX/1977, књ. XXXIV, бр. 1, стр. 5-11; Исти, *Уз шездесетгодишњицу „Записа“ „Историјских записа“*, (1927-1987), ИЗ, LX/1987, бр. 1, стр. 5-8; Исти, Улога „Записа“ – „Историјских записа“ у изучавању историје Црне Горе, ИЗ, LXIII, 1990, 1-2, стр. 9-20; З. Лакић, *Од „Записа“ до „Историјских записа“*, LXX/1997, бр. 4, стр. 7-17.

црногорске прошлости, од најранијих времена до савремених дана, што је истакнуто у њиховим програмским начелима и одређењима.²

„Историски записи“ су такође у седамдесетогодишњем континуираном постојању објављивали научне текстове и грађу који се односе на процесе, догађаје и личности из историје Црне Горе у XX вијеку. Међутим, пошто је историјска наука, по дефиницији, окренута изучавању прошлости, што подразумева и одређену временску, историјску дистанцу, то се рефлектовало и у избору тема чланака у „Историским записима“. Актуелна дешавања су била предмет интересовања и других часописа који су се бавили савременим временом.³

Имајући у виду да скорија прошлост (или чак данашњица) црногорског друштва није била у фокусу научноистраживачког рада, те невелик број страница „Записа“ посвећених овом периоду, занимљиво је испитати каква је слика Црне Горе друге половине XX вијека и прве двије деценије XXI вијека која се прелама на посебан начин кроз призмину седамдесетогодишњег периода. У ствари, кроз однос часописа „Историски записи“, па и црногорског друштва и државе у југословенској заједници, према периоду после Другог свјетског рата, огледа се и њихов однос према садашњости и савремености, са више аспеката и на више друштвених и животних равни.

У складу са дефиницијом историје и историјском дистанцом, часопис је посебну пажњу поклањао ранијим стољећима црногорске историје, XIX вијеку, догађајима и личностима на почетку XX вијека и периоду између два свјетска рата. Нарочита пажња је била посвећена радничком, омладинском и комунистичком покрету, Комунистичкој пар-

² *Ријеч уредништва поводом покретања часописа*, ИЗ, 1948, бр. 1-2, стр. 1-2; Ј. Р. Бојовић, ИЗ, LXVI/1993, бр. 1-4, стр. 5-6; М. Миљић, Уредници и редакције „Записа“ и „Историских записа“ – 1927-2007: био-библиографске биљешке, ИЗ, год. LXXXI/2008, бр. 1-4, стр. 17-66.

³ У периоду након Другог свјетског рата, осим *Историских записа*, покретана су у Црној Гори и друга научна и стручна гласила, која су се бавила научном, културном, привредном, економском и другом проблематиком. Поједина су била више окренута прошлости него савремености, док су друга пратила актуелна дешавања у животу, друштву и умјетности. Навешћемо само нека: *Стварање* (1946), *Стенографске биљешке* (1946), *Просвјетни рад* (1949), *Сусрети* (1953), *Медицински записи* (1957), *Геолошки гласник* (1956), *Годишњак Поморског музеја у Котору* (1952), *Правни зборник* (1960), *Старине Црне Горе* (1963), *Пољопривреда и шумарство* (1964), *Гласник Етнографског музеја на Цетињу* (1968), *Гласник Цетињских музеја* (1968), *Библиографски вјесник* (1961-65, 1976), *Годишњак Економског факултета у Титограду* (1963), *Зборник факултета за поморство* (1974; 1981), *Зборник Которске секције Друштва историчара Црне Горе* (1973), *Бока* (1969), *Васпитање и образовање* (1975), *Годишњак Географског друштва Црне Горе* (1964), *Гласник Привредне коморе* (1973), *Мостови* (1969), *Пракса* (1964), *Гласник* (1976; 1979), *Овдје* (1969), *Споне* (1969), *Електропривреда* (1979), *Архивски записи* (1985), *Elementa Montenegrina* (1990) итд.

тији, друштвеном развиту, изворима и, прије свега, догађајима из Другог свјетског рата, Народноослободилачкој борби и борби против окупатора.

У другој половини XX вијека у црногорском друштву наука и знање су имали своје посебно мјесто, па тако и у „Историјским записима“. Са страница овога гласила видимо које су серијске публикације постојале и шта су објављивале, те уопште слику црногорске периодике. Часопис билежи рад струковних и других удружења, научних и културних институција, музеја, библиотека и других установа. Евидентира прославе, јубилеје, симпозијуме, конгресе, конференције.

„Историјски записи“ прате публикавање библиографија историјске и друге литературе од 1950. године па надаље, каталога издања, књига и чланака објављених поводом неких годишњица и јубилеја.⁴ У „Историјским записима“ објављивани су прикази националних, регионалних и локалних библиографија, текстови о библиотекарству и библиотекама, музејској дјелатности, обиљежавању разних годишњица.

Информишу о раду у Црној Гори на енциклопедистици⁵ и лексикографији.⁶ Забиљежено је одржавање научног скупа „Улога научне периодике у развоју историографије“⁷ (1987), истакнута улога *Записа – Историјских записа* у изучавању историје Црне Горе, али и тешкоће у финансирању часописа. Објављени су значајни етнографско-фолклорни прилози, као и прикази часописа који су излазили на југословенском простору, у којима су публиковани прилози из црногорске прошлости. Из свега наведеног могуће је обликовати слику научног и културног живота Црне Горе у социјалистичком периоду.

„Записи“ су забиљежили одржавање свечаности уз годишњице и јубилеје Историјског института Црне Горе, Друштва историчара Црне Горе и самог гласила, те других установа и удружења.⁸ Објављено је

⁴ Осврт на неке значајне годишњице, ИЗ, XI/1958, 1-2, стр. 446-451.

⁵ Д. Вукотић, *Црна Гора у енциклопедистици*, ИЗ, LXIX/1996, бр. 4, стр. 27-34.

⁶ В. Пешић, *Српски рјечник* Вука Караџића као умјетничко и научно дјело.

⁷ М. Бајовић, *Научни скуп „Улога научне периодике у развоју историографије о Црној Гори“*, Титоград 21. и 22. децембра 1987, ИЗ, LXI/1988, бр. 1-2, стр. 266-268, М. Ђуровић, *Отварање научног скупа „Улога научне периодике у развоју историографије о Црној Гори“* (Титоград 21. децембра 1987. г.), ИЗ, LXIII/1990, бр. 1-2, стр. 7-9.

⁸ Д. Вујовић, *Историјски институт у Титограду 1948-1968*, ИЗ XXI/1968, бр. 3, стр. 337-366; Б. Ковачевић, *Ријеч на свечаној академији поводом прославе педесетогодишњице Историјског института Црне Горе*, ИЗ, LXXI, 1998, бр. 3-4, стр. 7-14; Б. Маровић, *Педесет година Друштва историчара Црне Горе*, ИЗ, LXX/1997, бр. 3, стр. 123-135. Б. Шекуларец, *Историјски институт Црне Горе – 60 година постојања и рада*. – ИЗ, год. LXXXI/2008, бр. 1-4, стр. 9-16. – Говор одржан на свечаној академији поводом 60-годишњице постојања и рада Историјског института Црне Горе, Свечана сала Ректората Универзитета Црне Горе, Подгорица 1. VII 2008.

више текстова који говоре о раду Историјског института Црне Горе и Друштва историчара Црне Горе. У „Историјским записима“ су од 1949. године углавном континуирано публиковани извјештаји о раду Историјског института Црне Горе.⁹ Часопис прати одржавање симпозијума, конгреса, конференција историчара, фолклориста, балканолога, архивиста, географа, етнолога, антрополога, правника, економиста... Такође се види рад научних и техничких установа. У социјалистичком периоду, по „Историјским записима“, одржаване су бројне изложбе. На страницама овога престижног гласила објављивани су текстови о новинама, штампи, новинарству уопште.

„Историјски записи“ су посебну пажњу поклањали публикавању историјских извора или приказивању публикација у којима су они објављивани, што је био значајан допринос црногорској култури и историјској науци тога времена. Они дају и слику положаја религије у друштву у другој половини ХХ и почетком ХХИ стољећа. Што се тиче историјске науке и историографије, објављивани су прикази на поједине књиге и ауторски текстови. У томе контексту истичемо текст Шерба Растодера *О историји, историјској науци, објективности у историји* и Радослава Распоповића *Методолошки и знанствено-истраживачки проблеми хисторије послје 1945.*¹⁰ У томе погледу треба поменути и научни скуп „Улога научне периодике у развоју историографије о Црној Гори“, одржан 1990. поводом 60-годишњице излажења *Записа – Историјских записа*,¹¹ као и саопштења која су поднијета на томе скупу. Значајан је и Научни скуп „Стање, улога и развој науке у Црној Гори“, који је одржан у Титограду 4. и 5. марта 1985. године, као и саопштење Дима Вујовића *О развоју и проблемима историјске науке у Црној Гори.*¹² Важан догађај за црногорску историографију јесте и промоција књиге Бранка Петрановића *Историчар и савремена епо-*

⁹ Н. С. Маргиновић, *Рад Института за проучавање историје црногорског народа*, ИЗ, П/1949, књ. III, бр. 1-2, стр. 109-111; Исти : *Основни правци истраживања и научног рада Историјског института у периоду 1976-1980*, ИЗ, ХХИХ/1976, књ. ХХIII, бр. 1, стр. 161-167; С. Станишић, *Тридесет година Историјског института (1948-1978)*, ИЗ, ХХХI, књ. ХХХVII (1978), бр. 4, стр. 19-32; *Петогодишњи програм рада Историјског института Црне Горе (1991-1995)*, ИЗ, LXIV/1991, бр. 1-2, стр. 263-278; *Извјештај о раду Историјског института Црне Горе за 2004. годину*, ИЗ, LXXVII/2005, бр. 1-4, стр. 359-371.

¹⁰ Ш. Растодер, *О историји, историјској науци, објективности у историји*. – ИЗ, год. LXXI/1998, бр. 3-4, стр. 129-133; Р. Распоповић, *Методолошки и знанствено-истраживачки проблеми хисторије послје 1945.* ИЗ, ХХХVIII(LVIII)/1985, бр.3-4, стр.220-222. Научни скуп одржан у Загребу 6. и 7.децембра 1985.године.

¹¹ Ј. Р. Бојовић, *Уводне напомене*. – ИЗ, год. LXXIX/2006, бр. 1-4, стр. 317-329.

¹² Д. Вујовић... *О развоју и проблемима историјске науке у Црној Гори*. – ИЗ, год. ХХХVIII(LVIII)/1985, бр. 3-4, стр. 133-145.

ха,¹³ одржана у Подгорици 31. III 1994. године, као и текст истога аутора у „Историјским записима“ *Савремена историја и њени парадокси*¹⁴ или чланак Јована Стриковића *Историјска дистанца и друштвени заборав*.¹⁵ У круг наведених текстова може се сврстати и чланак Јерзи Тополског, професора историје са Универзитета у Познању и члана Пољске академије наука, *Истине и митови*.¹⁶

Информативни су и прикази на књиге из претходно наведених области. Занимљиви су и текстови који се тичу политике, политичке пропаганде, нарочито пропаганде у доба комунизма.¹⁷ Интересантни су чланци, о политичким организацијама у држави, који се односе на раније периоде, поготово на Други свјетски рат, али се посредно рефлектују и на послјератно вријеме у црногорском друштву. Међу њима су и текстови који се односе на послјератно вријеме, антифашизам,¹⁸ самоуправљање, на историјске аспекте демократије,¹⁹ на стварање социјалистичке Југославије.²⁰ Такође, у „Историјским записима“ писано је и о Другом свјетском рату а пратили су и одржавање научних и сличних скупова посвећених, у различитим периодима и приликама томе догађају, посебно у Југославији и Црној Гори. Часопис „Историјски записи“ је објављивао историјске изворе, акта и документа који се односе на Други свјетски рат, као и приказе на књиге у којима су објављивани, зборнике докумената и грађе.²¹ У Београду је 23. и 24. децембра 1968. одржано савјетовање о проблемима сакупљања и обраде исто-

¹³ З. Лакић; Б. Петрановић, *Историчар и савремена епоха*, Београд 1994. – ИЗ, год. LXVII/1994, бр. 3-4, стр. 165-168.

¹⁴ Б. Петрановић, *Савремена Историја и њени парадокси*. – ИЗ, год. LX/1987, бр. 1, стр. 17-24.

¹⁵ Ј. Стриковић, *Историјска дистанца и друштвени заборав*. – ИЗ, год. LXV/1993, бр. 4, стр. 29-33.

¹⁶ Ј. Тополски, *Истине и митови* / превела с пољског Ленка Челебић. – ИЗ, год. LXIX/1996, бр. 3, стр. 15-21.

¹⁷ Р. Шћекић, *Политичка пропаганда, појам и одређење и посебан осврт на пропаганду у доба комунизма*, ИЗ, год. LXXIX/2006, бр. 1-4, стр. 193-211.

¹⁸ В. Милаговић, *Поводом 30-годишњице ослобођења и побједи над фашизмом*, ИЗ, год. XXII/1975, бр. 2, стр. 223-235.

¹⁹ И. Павловић, *Историјски аспект демократије (Већина и мањина у демократији)*, ИЗ, год. LXX/1997, бр. 1, стр. 39-45.

²⁰ В. Стругар, *Стварање социјалистичке Југославије*; ИЗ, год. XXVIII/1965, књ. XXII, бр. 4, стр. 565-605. – Реферат на IV конгресу историчара Југославије.

²¹ *Документа из НОБ-а*. – ИЗ, год. V/1954, књ. VIII, бр. 4-12, стр. 378-383. – Објављено је више докумената из НОБ-а; Д. Живковић, *Зборник докумената народноослободилачког рата југословенског народа*. – Том III, књ. 4 и 5. – ИЗ, год. VII/1954, књ. X, бр. 1, стр. 249-256; *Народноослободилачка борба – документа*. – ИЗ, год. I, књ. I, 1-2 (1948), стр. 99-112; 3-4, стр. 230-237; 5-6, стр. 357-362; књ. II, 1-2, стр. 107-124.

ријске грађе из НОБ-а.²² На страницама „Историјских записа“ су се од почетка шездесетих година водиле полемике између појединих учесника у Другом свјетском рату, историчара и публициста о неким аспектима и виђењима појединих догађаја.²³

Издвајамо приказ Димитрија Дима Вујовића – Зборника радова *Тринаестојулски устанак предмет науке и умјетности*,²⁴ као и чланак Ђура Вујовића *О неким проблемима проучавања историје НОП-а у Црној Гори од средине 1942. године до капитулације Италије*.²⁵ Исти аутор је објавио и приказ на зборник докумената *Сарадња четника са окупатором у Црној Гори. Документи 1941-1945.* који су приредили Владо Марковић и Радоје Пајовић.²⁶ Вриједан је и текст Јована Вујошевића *Оцјене о Тринаестојулском устанку у архивској грађи*.²⁷ Незаобилазан је текст Блажа Јовановића *О неким проблемима обраде историје НОБ-а Црне Горе*.²⁸ У „Историјским записима“ је објављена бесједа Бранислава Ковачевића на промоцији књиге Ђура Вујовића *Црна Гора у народноослободилачком рату 1941-1945*.²⁹ У овоме научном гласилу у посљедњој четвртини ХХвијека, такође са извјесне историјске дистанце, у неколико бројева, промишљано је и писано о Тринаестојулском устанку, као јединственом феномену Другог свјетског рата, учешћу инте-

²² С. Станишић, *Савјетовање о неким проблемима сакупљања и обраде историјске грађе из народноослободилачке борбе*. – ИЗ, год. XXI/1968, бр. 4, стр. 679-681.

²³ Љ. Анђелић, *Тринаестојулски устанак и италијанско-квислинска офанзива на ослобођену територију у Црној Гори, Боки и Санџаку* (13. јул – 16. август 1941). – год. XIV/1961, књ. XVIII, бр. 2, стр. 217-256; Исти, *Поводом одговора Батрића Јовановића на чланак „Тринаестојулски устанак и италијанско-квислинска офанзива на ослобођену територију у Црној Гори, Боки и Санџаку* (13. јул – 16. август 1941), ИЗ, год. XV/1962, књ. XIX, бр. 3-4, стр. 593-601.

²⁴ Д. Вујовић, *Тринаестојулски устанак предмет науке и умјетности* – Зборник радова. – Подгорица: ЦАНУ, 1992. – ИЗ, год. LXVIII/1955, бр. 1, стр. 206-212; Исти: *(Укратко о научном скупу поводом тридесетгодишњице устанка и револуције у Црној Гори)*. – ИЗ, год. XXIV/1971, књ. XXVII, бр. 3-4, стр. 693. – Ауторизована дискусија са научног скупа.

²⁵ Ђ. Вујовић: *О неким проблемима проучавања историје НОП-а у Црној Гори од средине 1942. године до капитулације Италије*. – ИЗ, год. XXIV/1971, књ. XXVIII.

²⁶ Ђ. Вујовић; В. Марковић, Р. Пајовић, *Сарадња четника са окупатором у Црној Гори. Документи 1941-1945, Подгорица – Цетиње 1996*. – ИЗ, год. LXIX/1996, бр. 4, стр. 627-638.

²⁷ Ј. Вујошевић, *Оцјене о Тринаестојулском устанку у архивској грађи*. – ИЗ, год. XIX/1966, књ. XXIII, бр. 4, стр. 627-638.

²⁸ Б. Јовановић, *О неким проблемима обраде историје НОБ-а Црне Горе*. – ИЗ, год. XIV/1961, књ. XVIII, бр. 2, стр. 213-215.

²⁹ Б. Ковачевић: Др Ђ. Вујовић, *Црна Гора у народноослободилачком рату 1941-1945*, Подгорица: Историјски институт Црне Горе, 1997. – ИЗ, год. LXX/1997, бр. 4, стр. 263-269. – Ријеч на промоцији књиге у Народној библиотеци „Радослав Љумовић“ у Подгорици 12. марта 1998.

лигенције у њему, као и о дOMETИМА у његовој обради.³⁰ „Историјски записи“ су објавили и ауторизоване дискусије са научног скупа поводом тридесетогодишњице устанка, у Титограду 1971. године. Зоран Лакић писао је о култури и културно-просвјетној дјелатности у Народноослободилачком рату и револуцији.³¹ У Никшићу је 28. и 29. маја 1984. године одржан Округли сто на коме је, између осталих, Радоица Лубурић имао саопштење о народној војнопозадинској власти Никшићког среза у Народноослободилачком рату.³² Са педесетогодишње дистанце Радоје Пајовић пише о доприносу Црне Горе побједи над фашизмом 1941-1945. године.³³

Поред текстова и архивске грађе, фотографије су својеврсна свједочанства о Другом свјетском рату и публиковани албуми фотографија.³⁴ Писало се о окупацији Црне Горе и њених територија у Другом свјетском рату.³⁵ Поводом научног скупа одржаног у Подгорици 20-22. септембра 1995, објављен је текст Зорана Лакића *Други свјетски рат – 50 година касније*.³⁶

Од деведесетих година почиње да се отвореније пише о 1948. години и Информбироу.³⁷ Актуелни су прикази на књиге Милинка Стојановића о Голом отоку, жртвама и положају голооточких заточеника.³⁸

³⁰ М. Станишић, *Тринаестојулски устанак – јединствен феномен II свјетског рата*. – год. XXIV/1971, књ. XXVIII, бр. 1-2, стр. 21-57; Исти: *Напредна интелигенција у Црној Гори и њено учешће у Тринаестојулском устанку*. – ИЗ, год. XXVII/1974, књ. XXXI, бр. 1-2, стр. 5-54; Исти: *Допринос Црне Горе побједи народноослободилачког покрета Југославије у рату 1941-1945*. ИЗ, год. LXVIII/1995, бр. 1, стр. 97-118.

³¹ З. Лакић, *Култура саставни дио револуције (нека искуства из НОР-а и револуције) 1941-1945*. – ИЗ, год. LX/1987, бр. 1, стр. 178-185; Исти: *Културно-просвјетна дјелатност у Црној Гори у народноослободилачком рату и револуцији (1941-1945) и главни правци њеног развоја до 1958. године*. – ИЗ, год. LXII/1989, бр. 1-2, стр. 35-65.

³² Р. Лубурић, *Народна војнопозадинска власт Никшићког среза у народноослободилачком рату*. – ИЗ, год. XXXVIII (LVIII)/1985, бр. 3-4, стр. 227-228. – Округли сто одржан у Никшићу 28. и 29. маја 1984. године.

³³ Р. Пајовић, *Допринос Црне Горе побједи над фашизмом 1941-1945*. – ИЗ, год. LXVIII/1995, бр. 4, стр. 61-73.

³⁴ Ђ. Пејовић, *Албум Црне Горе: 1941-1942*, Титоград 1966. – ИЗ, год. XIX/1966, књ. XXIII, бр. 2, стр. 365-366.

³⁵ Р. Распоповић, *Анексија као осуђена међународна институција са посебним освртом на анексију црногорских територија у Другом свјетском рату*. – ИЗ, год. XXXIII/1980, књ. XLII, бр. 2, стр. 141-156.

³⁶ З. Лакић, *Други свјетски рат – 50 година касније*. – ИЗ, год. LXVIII/1995, бр. 4, стр. 265-267. – Научни скуп, одржан у Подгорици 20-22. септембра 1995.

³⁷ Д. Живковић, *Нека размишљања о 1948. години и Југославији*. – ИЗ, год. LXI/1988, бр. 1-2, стр. 121-125. – Саопштење на Округлом столу о књизи др Бранислава Ковачевића „КП у Црној Гори 1945-1952“, одржаном у Титограду 29. Априла 1987.

³⁸ Б. Бошковић; М. Б. Стојановић, *Свједочанства голооточких злочина*. – ИЗ, год. LXVI/1993, бр. 1-4, стр. 271-273; Б. Ковачевић; М. Б. Стојановић, *Голи оток –*

„Историјски записи“ биљеже да је 1998. године одржан научни скуп о Голом отоку у ЦАНУ, а односи се на период 1949-1956.³⁹ У посљедњој деценији изласка часописа „Историјски записи“ о Информбироу и позицији Црне Горе током те кризе писао је Милан Терзић.⁴⁰

Са порастом национализма и политичких тензија, има и покушаја ревизије историје Другог свјетског рата у Југославији, па самим тим и у Црној Гори. Књига др Веселина Ђуретића, у два тома, *Савезници и југословенска ратна драма*⁴¹ је као покушај рехабилитације четничког покрета Драже Михаиловића изазвала праву буру у научној и стручној јавности. У „Историјским записима“ објављен је обиман текст др Радоја Пајовића *Неприхватљиво дјело*.⁴² У сличном духу је и текст Чедомира М. Лучића *Издајник, квислинг, колаборационист... шта је то? Инерција окамењених теорија или реликт острашћене свијести*.⁴³ У посљедњој деценији ХХвијека, отворене су неке деликатне теме и дилеме у вези са дешавањима у Другом свјетском рату. Тако је о одступању црногорских четника према Словенији и њиховом страдању објавио књигу Бранислав Ковачевић, коју је у „Историјским записима“ приказао Шербо Растодер.⁴⁴

Предмет научне пажње био је и однос цркве и државе, као и положај Митрополије црногорско-приморске послје Другог свјетског рата. У том погледу истичемо рад Звездана Фолића о државном законодавству и вјерским заједницама у социјалистичкој Југославији, па тиме и у Црној Гори, од 1946. до 1965. године⁴⁵, као и текст истог аутора о избору црногорско-приморског митрополита 1961, публикован 2002. године.⁴⁶ Мирко Ђукић је приказао књигу Александра Вујовића о Цетињској

анатомија злочина, Београд 1991. – ИЗ, год. LXV/1992, бр. 1-4, стр. 299-302.

³⁹ Б. Маровић, *Голі оток 1949-1956*. Зборник радова са научног скупа, Подгорица: ЦАНУ, 1998. – ИЗ, год. LXXI/1998, бр. 3-4, стр. 243-245.

⁴⁰ М. Терзић, *План југословенске одбране од могућег напада земаља Информационог бироа (Случај Црне Горе)*- ИЗ, год. LXXXVI/2013, бр.3-4, стр.199-211.

⁴¹ Др В. Ђуретић, *Савезници и југословенска ратна драма*, I и II, Београд 1985.

⁴² Р. Пајовић, *Неприхватљиво дјело*. – ИЗ, год. XXXIX (LXI)/1986, бр. 3, стр. 167-181. – Реаговање на књигу Веселина Ђуретића *Савезници и југословенска ратна драма*.

⁴³ Ч. М. Лучић, *Издајник, квислинг, колаборациониста... шта је то? Инерција окамењених теорија или реликт острашћене свијести*. – ИЗ, год. LXVIII/1995, бр. 4, стр. 35-49.

⁴⁴ Ш. Растодер: Б. Ковачевић, *Од Везировог до Зиданог моста (трагична судбина црногорских четника у завршној фази рата 1944-1945)*, Београд 1983. – ИЗ, год. LXVIII/1994, бр. 1-2, стр. 215-217. – Касније је објављено допуњено и проширено издање ове књиге (2006).

⁴⁵ З. Фолић, *Државно законодавство и вјерске заједнице у социјалистичкој Југославији 1946-1965*, ИЗ, год. LXXIX/2006, бр. 1-4, стр. 163-191.

⁴⁶ З. Фолић, *Избор црногорско-приморског митрополита 1961. године*, ИЗ, LXX/2002, бр. 3-4, стр. 125-142.

богословији.⁴⁷ Такође, писано је и о положају католичке цркве у Црној Гори⁴⁸ као и исламске вјерске заједнице.⁴⁹

Пажњу привлаче и текстови о националним мањинама у Југославији и Црној Гори, националном питању, националном идентитету и државном суверенитету. Посебно, између осталих, истичемо текст Радоја Пајовића „О неким аспектима развитка црногорског националног питања у периоду 1919-1941“⁵⁰, који је актуелан и за послеријатно вријеме по проблематици коју третира, као и текст Радована Радоњића о нацији и националном и о историјском процесу.⁵¹ У овом духу интересантни су и прикази књига везани за ову проблематику.⁵²

За слику Црне Горе у послеријатном времену незаобилазни су текстови о сеобама, колонизацијама, исељавањима и усељавањима становништва. Посебно су том погледу информативни радови посвећени спровођењу колонизације у Војводини, миграцији радне снаге из Црне Горе на привремени рад у иностранству (1961-1974), о чему пише Вукајло Глушчевић,⁵³ те текстови о проучавању миграција уопште, факторима који их покрећу, како раније тако и у послеријатном времену. У том контексту истиче се приказ на књигу Јована Р. Бојовића „Избјеглице из Албаније у Црној Гори 1991. године“.⁵⁴ Радоица Лубурић је писао о југословенској информбироовској емиграцији, па и црногорској, између илузија и стварности (1948-1953).⁵⁵ Радмила Радић прати исељавања са југословенског простора, средином 20. вијека.⁵⁶

⁴⁷ М. Букић: А. Вујовић, *Цетињска богословија 2002-2013*, Цетиње 2013.- ИЗ, год. LXXXVI/2013, бр.3-4, стр.251-253.

⁴⁸ Н. Жутић, *Нека питања положаја римокатоличке цркве у Црној Гори 1918-1926*, ИЗ, LXXIII, бр. 1-2 (2000), стр. 209-229; Љ. Димић, *Вјерски чинилац у југословенској држави (Римокатоличка и Српска православна црква)*, ИЗ, LXXIII/2000, бр. 1-2, стр. 231-243.

⁴⁹ Д. Танасковић, *Османизам јуче и данас*, ИЗ, LXXIII/2000, бр. 3-4, стр. 49-64.

⁵⁰ ИЗ, год. XXX, књ. XXXIV, бр. 1 (1977), стр. 193-206.

⁵¹ Р. Радоњић, *Нација и национално у историјском процесу*, ИЗ, год. LXXVII/2004, бр. 1-4, стр. 61-85.

⁵² В. Глушчевић, Б. Маровић: *Комунисти Црне Горе и црногорско национално питање 1919-1989*, Центар за Геополитику Филозофског факултета, Никшић, 2017 – ИЗ, год./2017, бр.1-2, стр.129-136.

⁵³ В. Глушчевић, *Прилог проучавању миграције у подгоричком крају*, ИЗ, год. LXXV/2002, бр. 3-4, стр. 145-153.

⁵⁴ А. Драшковић: Јован Р. Бојовић, *Избјеглице из Албаније у Црној Гори 1991. године*, ИЗ, год. LXV/1992, бр. 1-4, стр. 287-289. Приказ.

⁵⁵ Р. Лубурић, *Југословенска информбироовска емиграција између илузија и стварности (1948-1953)*, ИЗ, год. LXX, бр. 1 (1997), стр. 1-25.

⁵⁶ Р. Радић, *Исељавање становника са југословенског простора средином педесетих година XX века*, ИЗ, год. LXXII/1999, бр. 1-2, 143-173.

За науку су интересантни чланци и прикази књига у „Историјским записима“ који се односе на спољну политику Југославије,⁵⁷ и Црне Горе као њеног интегралног дијела. Прије свега ту су важни односи Југославије са Западом, о чему су писали Драган Богетић, Иван Лаковић и Раденко Шћекић⁵⁸ и СССР-ом⁵⁹ у вријеме Хладног рата, чему су пажњу посветили Бранислав Ковачевић и Радоица Лубурић,⁶⁰ али и односи са другим државама⁶¹. Када је у Подгорици одржан Међународни научни скуп: Руско-црногорске научне везе у минулом и нашем времену, „Историјски записи“ су извјестили о томе.⁶²

Текстови о политичким партијама пружају истраживачима драгоцене чињенице, а нарочито о Савезу комуниста Југославије и Црне Горе, посебно након 1950. године. Из „Историјских записа“ сазнајемо да је обиљежена 30-годишњица Оснивачког конгреса Комунистичке партије Црне Горе⁶³ и 50-годишњица КПЈ и социјалистичке револуције. На страницама овога гласила вођена је дискусија о „Прегледу историје СКЈ“. Занимљив је и текст „Тито о Црној Гори и у Црној Гори.“⁶⁴ За истраживање су незаобилазни текстови о социјалистичкој омладини Југославије и Црне Горе, учешће на радним акцијама у периоду обнове и изградње након Другог свјетског рата и у каснијим деценијама.⁶⁵ Ту су и

⁵⁷ И. Лаковић, *Прилог проучавању југословенске војне политике 1958-1961*- ИЗ, год. LXXXVI/2013, бр.3-4, стр.227-239; З. Ивановић, *Америчка перцепција југословенске политике несврставања*- ИЗ, год.LXXXVI/2013, бр.3-4, стр.211-227.

⁵⁸ Љ. Димић: Драган Богетић, *Југославија и Запад 1952-1955. Југословенско приближавање НАТО-у*, Београд 2000, ИЗ, год. LXXIII/2000, бр. 1-2, стр. 329-332; И. Лаковић, *Операционализација војне помоћи САД Југославији 1951-1958*, ИЗ, год. LXXIII/2005, бр. 1-4, стр. 109-142; Р. Распоповић, И. Лаковић, *Западна војна помоћ Југославији*- ИЗ, год. LXXX/2007, бр.1-4,стр.345-349; Р. Шћекић, *Политика САД према Балкану, са посебним освртом према Црној Гори почетком XX и XXI вијека*, ИЗ, год.LXXXIII/2010, бр.3, стр.155-169.

⁵⁹ Б. Ковачевић, *Југословенско совјетски односи (1953-1955) у свијетлу нових историјских извора* (поводом књиге Радоице Лубурића *Помирење Југославије и СССР-а 1953-1955*. Тематска збирка докумената, Подгорица 1999. – ИЗ, год. LXXIII/2000, бр. 3-4, стр. 271-279.

⁶⁰ Р. Лубурић, *Хладни рат и сукоб Стаљин – Тито у совјетској информбироовској политранској штампи*. – ИЗ, год. LXXII/2004, бр. 1-4, стр. 87-106.

⁶¹ Др А. Животић, *Немирна граница. Пограничне тензије између Југославије и Албаније (1948-1954)*- ИЗ, год.LXXXII/2009, бр.1-2, стр.109-129.

⁶² Хроника: *Међународни научни скуп: Руско-црногорске научне везе у минулом и нашем времену*, Подгорица, 5-6 октобар 2009- ИЗ, год.LXXXII/2009, бр.1-2, стр.223-227.

⁶³ В. Вукадиновић, *Тридесетогодишњица Оснивачког конгреса Комунистичке партије Црне Горе*. – ИЗ, год. XXXI/1978, бр. 4, стр. 5-8.

⁶⁴ Ј. Броз Тито, *О Црној Гори и у Црној Гори*. – ИЗ, год. XXX/1977, бр. 2, стр. 289-365.

⁶⁵ В. Глушчевић, *Учешће омладине у изградњи жељезничке пруге Никшић – Титоград*. – ИЗ, год. XXXVIII (LVIII), бр. 3-4, (1985), стр. 113-132; Исти: *Омладинске радне акције у периоду обнове и изградње 1945-1952*. – ИЗ, год. LXI/1988, бр. 1-2, стр. 55-76.

текстови Ненада Перошевића о изградњи и почецима Никшићке жељезаре и Жељка Бјелетића о развоју привреде и пољопривреде у Црној Гори.⁶⁶ Занимљив је и чланак који се тиче проблематике поплава и уређења вода у Скадарској области.⁶⁷

Посебно поглавље могу чинити текстови у „Историјским записима“ везани за економију и економске науке, како раније тако и у другој половини XXвијека.⁶⁸

Текстови о занатству, задругарству, финансијама, банкарству и новцу више се односе на раније вријеме него на другу половину XX вијека.

Слика о образовању у послеријатном времену у часопису је веома изоштрена, поклоњена је пажња његовом положају у социјалистичком друштву, образовном систему, настави историје, уџбеницима и наставним програмима, о општем и националном у историји послеријата.⁶⁹ Писано је о наставним програмима историје за основну и средњу школу, у којој је историја Црне Горе била прилично скромно заступљена.⁷⁰ Уз наведене текстове додајемо и приказ Звездана Фолића на Зборник радова ЦАНУ *Историјска наука у настави историје*.⁷¹ Писано је и о вишем образовању, универзитету и универзитетским студијама.

„Историјски записи“ су објављивали текстове из области примијењених наука, медицине и технологије, информатике,⁷² бродо-

⁶⁶ Н. Перошевић, *Изградња и почетак рада Жељезаре у Никшићу (1951-1965)*, ИЗ, 2007, бр. 1-4, стр. 119-133; Ж. Бјелетић, *Планирање и самоуправљање у привреди Црне Горе од 1945. до 1958. године*. – ИЗ, 2007, бр. 1-4, стр. 319-349; Н. Перошевић, *Привредни криминал у Црној Гори са посебним освртом на Никшић (1945-1955)*, ИЗ, 2008, бр. 1-4, стр. 241-253; Ж. Бјелетић, *Развој пољопривреде Црне Горе од 1945. до 1958. године*. – ИЗ, 2008, бр. 1-4, стр. 253-273.

⁶⁷ Д. Франетовић, *Историјски осврт на поплаве и уређење воде у Скадарској области*. – ИЗ, год. XIII/1960, књ. XVIII, бр. 3, стр. 449-479.

⁶⁸ О. Благојевић, *Још један задатак економско-историјске науке у Црној Гори: развој економске мисли*. – ИЗ, год. XXXIX/1981, књ. LIV, бр. 1, стр. 91-98; Исти: Неколико ријечи поводом књиге *Економска мисао у Црној Гори*, ИЗ, год. LXII/1989, бр. 3-4, стр. 175-177; Р. Шћекић, Ж. Бјелетић, *Друштвено-економска кретања у Црној Гори током друге половине XX вијека*- ИЗ, год. LXXXVIII/2015, бр.3-4, стр.163-187.

⁶⁹ Т. Жугић, *Опште и национално у настави историје*. – ИЗ, год. LXX/1997, бр. 1, стр. 47-52.

⁷⁰ *Наставни програм за историју / Министарство просвјете и науке, Савјет за наставне планове и програме Црне Горе*. – ИЗ, год. LXXVI/2003, бр. 1-4, стр. 255-304. Односи се на основну школу; *Наставни план и програм: за гимназију (I, II, III, IV разред / Министарство просвјете и науке, Савјет за наставне планове и програме Црне Горе*. – ИЗ, год. LXXXII/2004, бр. 1-4, стр. 167-217.

⁷¹ З. Фолић, *Историјска наука и настава историје у савременим условима*. Зборник радова, Подгорица, ЦАНУ, 1994. – ИЗ, год. LXVII/1994, бр. 3-4, стр. 181-182.

⁷² Д.. Паповић, *Развој информатике и рачунарства у Црној Гори (1970-1990)*- ИЗ, год. LXXXIV/2011, бр.1-2, стр.135-155.

градње, шумарства, лова и риболова, мада се више односе на раније вријеме, а тако и текстови везани за графичку индустрију, штампарство⁷³ и издавачку дјелатност, саобраћај – жељезнички, друмски и поморски, за поштанску службу⁷⁴ и индустрију пива⁷⁵ и дувана.⁷⁶

Посебно су праћени умјетност, рекреација, забава и спорт, уређење простора и урбанизам, грађевинарство и архитектура, али се, опет, текстови више односе на раније вријеме а мање на актуелну стварност друге половине XX вијека. Такав је случај и са текстовима о споменицима културе.

„Исторички записи“ су за 70 година излажења објавили велики број краћих и дужих биографија значајних и знаменитих личности, те некрологе (in memoriam) и сличне текстове, тако да сви они заједно представљају својеврсни *лексикон личности*, који су велика помоћ сваком истраживачу. Они се односе како на личности из раније црногорске и југословенске прошлости тако и на оне који су својим животом и дјелом, научним, политичким и културним ангажманом на неки начин везани за XX вијек у Црној Гори. Наводимо нека од имена, везаних и за другу половину XX вијека: Милан К. Вуловић (1939-2001), Томислав Краљачића (1937-1993), Радован Самарџић (1922-1994), Томица Никчевић (1920-1982), Андрија Лаиновић (1903-1986), Станислав Рако Вујошевић (1929-1987), Васа Чубриловић (1898-1990), Виктор Гергијевић Карасјов (1922-1991), Ђуро Суботић (+1973), Јован Ђоновић (+ 23. XI 1971), Марко Бошковић (+ 11. III 1972), Гаврило Дожић (1881-1950), Бранислав Ђурђевић (1908-1993), Милован Ђилас (1911-1995), Миодраг Васиљевић (1903-1963), Новица Ракочевић (1927-1998), Милан Васић (1928-2003), Мирко Барјактаревић (1912-2005), Радоман Јовановић (1934-2006), Љубомир Дурковић-Јакшић (1907-1997), Илија Синдик (1888-1958), Динко Франетовић (---- 1964), Петар Шеровић (1887-1968), Павле Милошевић (1932-1975), Нико С. Мартиновић (1914-1975), Јевто Миловић (1908-1991), Жарко Шћепановић (1926-1995), Милош Мишо Хамовић (1993-1997), Јагош Јовановић (1912-1999), Божина М. Ивановић (1931-2002), Ејуп Мушовић (1931-1995), Димитрије-Димо Вујовић (1922-1995), Мишо Лековић (1923-1995), Новак Ражнатовић (1925-2004), Душан Д. Вуксан (1881-1944), Петар Шобајић (1891-1957), Блажо С. Врби-

⁷³ Ж. Рутовић, *Историјат развоја штампе и медијске политике у Црној Гори*- ИЗ, год. LXXXVIII/2015, бр. 1-2, стр. 135-147.

⁷⁴ М. Цвјетковић, *Телеграфска и телефонска служба у Црној Гори*, IX/1956, књ. XII, бр. 1-2, стр. 165-190.

⁷⁵ Н. Перошевић, *Развој индустрије пива у Никшићу (1896-1956)*. – ИЗ, год. LXXXVIII/2005, бр. 1-4, стр. 93-107.

⁷⁶ Б. Маровић: Р. Кликовац, *Дуван и дуванска привреда у Црној Гори*, Никшић 1994. – ИЗ, год. LXIX/1996, стр. 181-184. Приказ.

ца (1881-1959), Димитрије Л. Машановић (1930-1998), Игњатије Злоковић (1897-1997), Никола И. Ђоновић (1885-1974), Саво Оровић (1888-1974), Глигор Станојевић (1919-1989), Љубо Анђелић (1918-1966), Јован Р. Бојовић (1934-1995), Ђуро Вујовић (1925-1998), Јован С. Ивановић (1932-1967), Марко Цвјетковић (1897-1971), Нико С. Мартиновић (1914-1975), Божо Ђ. Михаиловић (1902-1979), Ристо Ј. Драгићевић (1901-1980), Перо Шоћ (1884-1966), Никола Шкерковић (1884-1972), Љубомир Полексић (- 1973), Вуксан Минић (1896-1979), Велимир Терзић (- 1983), Ђорђије Ђоко Пејовић (1914-1983), Радосав Меденица (1897-1989), Петар И. Поповић (1899-1987), Ристо Ковијанић (1895-1990), Чедомир Пејовић (1928-2000), Бранислав Бато Ковачевић (1933-2009), Томислав Жугић (1934-2011), Мирчета Ђуровић (1924-2011), Звездан Фолић (1963-2014), Чедомир М. Лучић (1940-2014)...

У „Историјски записима“ објављивани су чланци о појединим значајним црногорским породицама и њиховој генеалогiji, као и прикази на књиге о појединим породицама, братствима и племенима, те значајним и знаменитим личностима, њиховом животу и раду, доприносу црногорском друштву и историји.⁷⁷

Јелена Антовић је писала поводом педесет година рада Историјског архива у Котору⁷⁸ и архивским фондовима и збиркама у Републици Црној Гори.⁷⁹ Овдје треба поменути и чланак Дима Вујовића *Грађа о Црној Гори у Архиву Министарства спољних послова Француске*⁸⁰ и саопштење Вјере Митровић са Међународног научног скупа (Београд 15-16. мај 2000) *Архивска грађа као извор за историју*.⁸¹

У Титограду је 23. и 24. XI 1978. одржан Научни скуп *Предмет и метод изучавања патријархалних заједница и културе народа и народности Југославије*.⁸² Из културне историје Црне Горе информативан је текст Ђура Батрићевића *Музејска служба у Црној Гори (1896-1996)*.⁸³

⁷⁷ К. Ковачевић, *Милован Ђилас и Мађарска криза 1956* - ИЗ, год. LXXXV/2012, бр. 1-2, стр. 103-127.

⁷⁸ Ј. Антовић, *Педесет година рада Историјског архива Котор*. – ИЗ, год. LXXII/1999, бр. 3-4, стр. 301-308.

⁷⁹ Ј. Антовић, *Преглед фондова и збирки архивских и неархивских институција Црне Горе* (Поводом књиге: Архивски фондови и збирке у републици Црној Гори, том I, II, Цетиње 2001). – ИЗ, год. LXXIV/2001, св. 3-4, стр. 299-308.

⁸⁰ Д. Вујовић, *Грађа о Црној Гори у Архиву Министарства спољних послова Француске у Паризу*. – ИЗ, год. XVII/1964, књ. XXI, бр. 1, стр. 171-175.

⁸¹ В. Митровић, *Архивска грађа као извор за историју*. Међународни научни скуп, Београд 15-16. мај, 2000. – ИЗ, год. LXXXIII/2000, бр. 3-4, стр. 339-340.

⁸² Ђ. Пејовић, *Предмет и метод изучавања патријархалних заједница и културе народа и народности Југославије*. – ИЗ, год. XXXI/1978, књ. XXXVI, бр. 4, стр. 188-191. – Научни скуп одржан у Титограду 23. и 24. новембра 1978.

⁸³ Ђ. Батрићевић, *Музејска служба у Црној Гори (1896-1996)*. – ИЗ, год. LXIX/1996, бр.

Више података о Црној Гори друге половине XX вијека, те почетком XXI вијека налазимо у радовима објављеним у „Историјским записима“ у посљедњој деценији. Како се фокус историјске науке полако помјера ка друштвеној и културној историји, тако је и више текстова који су везани за друштвене науке и друштвени живот, за политику и положај Црне Горе у Европи,⁸⁴ статистику, економију, законе, социјалну политику, социјално старање, а посебно за образовање. У том погледу занимљиви су текстови Сретена Вујовића⁸⁵ о грађанском и студентском протесту 1996/97. године, те Срђана Вукадиновића⁸⁶ о структури југословенског друштва, па и црногорског, крајем шездесетих година XX вијека. О идеологији и култури у Југославији 1945-1955. писао је Љубодраг Димић,⁸⁷ Аднан Прекић о братству и јединству у Црној Гори,⁸⁸ а Бојана Лакићевић о људским правима и правном систему у Црној Гори.⁸⁹

У посљедњој деценији XX вијека и почетком XXI вијека, у овоме угледном гласилу публиковани су и текстови о разбијању и дезинтеграцији Југославије.⁹⁰ „Историјски записи“ објављују и текстове о Савезној Републици Југославији, коју су чиниле републике Србија и Црна Гора,⁹¹ а пажња је посвећена и идеји и обнови независности Црне Горе.⁹²

4, стр. 47-66.

⁸⁴ М. Барјактаревић-Ланзарди, Милан Подунавац, *Развој парламентаризма у Црној Гори и процес приближавања Европској Унији: Значај и улога Парламента* – ИЗ, год. LXXXVI/2013, бр.1-2, стр.179-197.

⁸⁵ С. Вујовић, *О грађанском и студентском протесту 96/97*, ИЗ, год. LXX/1997, бр. 2, стр. 181-186.

⁸⁶ С. Вукадиновић, *Структура југословенског друштва крајем шездесетих година XX вијека*, ИЗ, год. LXX/1997, бр. 3, стр. 93-105.

⁸⁷ Љ. Димић, *Идеологија и култура у Југославији 1945-1955*, ИЗ, год. LXXII/1999, бр. 3-4, стр. 103-120.

⁸⁸ А. Прекић, *Политика Братства и јединства у Црној Гори, 1945-1955* –ИЗ, год. LXXXVIII/2015, бр.3-4, стр.129-151.

⁸⁹ Б. Лакићевић, *О неким категоријама људских права у међународном праву и савременом правном систему Црне Горе* – ИЗ, год.LXXXIV/2011, бр.1-2, стр.135-155.

⁹⁰ Б. Ковачевић: Б. Петрановић, М. Зечевић, *Агонија две Југославије*, Београд 1991. – ИЗ, год. LXVI/1993, бр. 1-4, стр. 266-270. Приказ. Исти: Јелена Ј. Гускова, *Југославија у ватри: документи, факти, коментари 1990-1992*, Москва 1992. – ИЗ, год. LXVI/1993, бр. 1-4, стр. 253-257; Исти: Милан Булајић: *Разбијање југословенске државе 1991-1992 – злочин против мира. Одговорност Ватикана и Њемачке*, Београд 1994. – ИЗ, год. LXVIII/1995, бр. 3, стр. 187-193. – 3. Лакић, *Свједочанство о нестанку претходне Југославије*. – ИЗ, год. LXX/1997, бр. 2, стр. 147-155; Р. Лехман, *Да ли је рат у Југославији само југословенски – Наши одговор је – одлучно НЕ!*. – ИЗ, год. LXIX/1996, бр. 2, стр. 109.

⁹¹ М. Вуковић, *Пет година од стварања СРЈ*. – ИЗ, год. LXX/1997, бр. 2, стр. 103-111.

⁹² Р. Шћекић, *Идеја црногорске независности у унутарполитичком животу Црне Горе крајем XX и почетком XXI вијека*, ИЗ, год.LXXXIII/2010, бр.2, стр.295-309.

Истина, имајући у виду да проучавање историје захтијева од истраживача да догађаје посматра са одређене временске дистанце, не чуди што радова који се тичу црногорске прошлости у Савезној Републици Југославији, Државној заједници Србија и Црна Гора, а посебно обнове независности Црне Горе, нема у великом обиму. Ипак, посљедњих година, више пажње се придаје савременој историји, приступа јој се мултидисциплинарно, историјски процеси посматрају се кроз призму различитих наука и праваца, што за резултат има обухватнији и потпунији поглед на проучавану тему. Надамо се да ће струка у Црној Гори наставити да иде у корак са европским и свјетским тенденцијама, те да ће текстова који се баве црногорском данашњицом бити све више.

Božena MILJIĆ

MONTENEGRO OF THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY IN ‘HISTORICAL RECORDS’

Summary

Special place in Montenegrin history and science is reserved for ‘Istorijski zapisi’ journal, be it for its scientific value or for its continuity. In these past 70 years, they have published papers about various aspects of Montenegrin history. Bearing in mind that the recent Montenegrin past (or even present) has not been in the focus of the thorough scientific research, this paper aims to investigate the topics that interested historians, ethnologists, sociologists and others that published in this journal, and whose primary preoccupation is contemporary history. This paper focuses on works that have been published in ‘Istorijski zapisi’ regarding predominately the second half of the 20th century, and the beginning of the 21st. Among others, there are articles about the World War Two and Montenegrin role during that period. Authors in ‘Istorijski zapisi’ also dealt with the crisis in 1948 and relations with East and West, the dissolution of Yugoslavia and re-establishing Montenegrin independence in 2006, but as well, they shed a light on social, economical, educational, religious and other issues.